

Litván György: „Az ellenzék helyzete javult”

Litván György a történettudományok doktora, az 56-os Intézet igazgatója: „Akkoriban az akadémiai kutatóhálózatban megtűrt ellenzéki értelmiségi voltam. Már Andropov-halála után fölmerült Gorbacsov neve, s egy év múlva ismét az volt a kérdés, egy öreg sztálinistát, az ortodox Grisint vagy egy fiatalabb reformert választanak-e főtitkárrá. Gorbacsovtól a hruscsovi vonal, a belső liberalizálás, demokratizálás folytatását, a ránk nehezedő szovjet nyomás csökkenését reméltük. A várnál is többet valósított meg. Talán valóban hitt abban, hogy egy korszerűbb leninista ideológia alapján modernizálni lehet a rendszert, emberségesebbé, nyitottabbá, a világ által elfogadottabbá tenni. Átgondolatlan reformkezdeményezéseivel azonban fölbomlasztotta a szovjet blokkot, bár most ő vállalja ezzel Jelcint. Gorbacsov érdemei a föllazításban nyilvánvalók.

Gorbacsov hatalomra kerülése nálunk is hamarosan érezte hatását: nem fojtották le annyira a reformtörekvéseket. 1985-ben reformközgazdászok, írók, népi-ek, urbánusok, ellenzékiek egyaránt részt vettek a monori találkozón, ami az 1987-es, egyoldalúvá lett lakiteleki találkozóig az ellenzéki összefogás lehetősége felé mutatott. 1986-ban **Eörsi István** lakásán a magyar forradalom harmincadik évfordulójára hetven ember részvételével kétnapos tudományos tanácskozást rendeztünk. Monoron még fényképezett és fülelt a rendőrség, itt már semmi sem történt, pedig történészek, írók, '56-os munkástanácselnökök voltak jelen. Kádár nem lelkesedett a gorbacsovi reformokért; s bár 1986 után a magyar állampártban új irányzatok és személyek kerültek előtérbe, nem hittem, hogy a szovjetek és az itteni hatalmon lévők készek egy puskalövés nélkül lemondani az egyeduralomról. Mégis így történt: ez Gorbacsov érdeme. 1986–87-ben már szinte szabadon lehetett beszélni a nyilvánosság előtt is, a puha diktatúra tovább puhult. Az ellenzék helyzete lényegesen javult, a funkcionáriusok kezdtek más húrokat pengetni. '56-ban, '68-ban, amikor veszélyben látták a szovjet birodalom egységét, az oroszok megindították a tankokat. 1987–88-ban Gorbacsov értésünkre adta, hogy a tankok nem fognak elindulni.”